

Inarin kunta
inari@inari.fi

Saamelaiskäräjien lausunto Inarin kunnan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmasta 2026–2029

Viite: Inarin kunnan lausuntopyyntö 6.3.2026

1. Asian tausta

Inarin kunta on valmistellut laajan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman vuosille 2026–2029. Kuntalain (410/2015) 1 §:n mukaan kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen on kunnan perustehtävä. Lisäksi lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §:ssä todetaan, että kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Laki velvoittaa kuntia valmistelemaan valtuustokausittain hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman. Kunnan tulee asettaa strategisessa suunnittelussaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määrittellä tavoitteita tukevat toimenpiteet. Inarin kunnanhallitus pyytää saamelaiskäräjiltä lausuntoa Inarin kunnan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmasta 24.4.2026 mennessä.

Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa asetetaan kunkin valtuustokauden hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen painopisteet sekä määritellään tarkemmat tavoitteet ja toimenpiteet. Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma ohjaa koko valtuustokauden hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyötä. Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa määritellyt tavoitteet ja toimenpiteet huomioidaan toimialojen omassa talous- ja toimintasuunnittelussa. Suunnitelman toteutumista seurataan vuosittain hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen vuosiraportissa.

Valtuustokauden 2025–2029 hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma on valmisteltu kahdessa osassa. Ensimmäinen osa on hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus vuosilta 2021–2024. Se sisältää katsauksen kuntalaisten hyvinvointiin sekä valtuustokauden 2021–2025 tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumiseen. Hyvinvointi- ja turvallisuuskertomukseen kerättiin laajasti kuntalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden tilaa koskevaa tietoa eri lähteistä. Tiedonkeruu tehtiin vuonna 2025, minkä vuoksi kertomuksen tietopohja perustuu pääosin vuoden 2024 loppuun mennessä raportoituuihin tilastotietoihin. Hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus vuosilta 2021–2024 hyväksyttiin valtuustossa 13.11.2025. Toinen osa on hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma vuosille 2026–2029. Siinä määritellään valtuustokauden hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet. Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma pohjautuu hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen tietopohjan perusteella tunnistettuihin inarilaisten keskeisiin hyvinvointi- ja turvallisuushaasteisiin. Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman käsittelee ja hyväksyy kunnanvaltuusto.

2. Saamelaisväestön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen

Saamelaisväestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen vaatii saamen kielet ja kulttuurin kokonaisvaltaisesti huomioivaa lähestymistapaa. Saamelaisia koskevan tietopohjan ollessa puutteellinen, vaaditaan työn tueksi muita toimia, joiden myötä saamelaisten hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavat tekijät tunnistetaan ja tunnistetut tekijät huomioidaan suunnittelutyössä. Tämä edellyttää tiivistä yhteistyötä Saamelaiskäräjien kanssa, jotta saamelaisten oma hyvinvointikäsitelmä tulee huomioituksi ja itsemääräämisoikeus toteutuu. Saamelaiskäräjät on toimittanut Lapin hyvinvointialueelle ja saamelaisten kotiseutualueen kunnille omat esityksensä toimista, joita tarvitaan saamelaisväestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi. Esitykset ovat tämän lausunnon liitteenä. Lisäksi Inarin kunta on osallistunut saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaiseen neuvotteluun Saamelaiskäräjien, Lapin hyvinvointialueen sekä Sodankylän ja Utsjoen kuntien kanssa. Saamelaiskäräjät arvioi erityisesti toimitettujen esitysten ja neuvottelussa esillä olleiden asioiden huomiointia lausuntokierroksella olevassa hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa vuosille 2026–2029.

Saamelaiskäräjät on pitänyt tärkeänä, että hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyössä tunnistetaan lakisääteinenkin tarve huomioida saamelaisväestö suunnitelman valmistelussa. Saamelaisväestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen edellyttää sekä saamelaisväestön huomiointia läpileikkaavasti että erillisiä toimia.

Inarin kunnan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa onkin todettu, että suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet koskevat koko inarilaista väestöä, mukaan lukien saamelaisväestö. Kunta on myös valmistellut erikseen saamelaisväestöä koskevan toimenpidekokonaisuuden yhteistyössä Lapin hyvinvointialueen, muiden saamelaisalueen kuntien sekä Saamelaiskäräjien kanssa. Saamelaiskäräjät pitää positiivisena, että Inarin kunta on valmistelussa huomionnut tarpeen sekä läpileikkaavalle näkökulmalle että erillisille toimille. Saamelaiskäräjät pyytää varmistamaan, että saamelaisväestöä koskevat erilliset toimet eivät jää näkymättömäksi vaan myös niiden toimeenpanoa toteutetaan tehokkaasti kaikissa kunnan toiminnoissa. Saamelaiskäräjät myös näkee tärkeäksi, että suunnitelmaan kirjattaisiin vielä selkeämmin esille lainsäädännöllinen perusta, joka velvoittaa huomioimaan saamelaisväestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyössä, jotta kaikki kunnan toimijat tunnistaisivat paremmin tarpeen väestöryhmittäiselle työlle.

3. Saamelaisväestön osallisuuden vahvistaminen

Saamelaiskäräjät on esittänyt, että saamelaisväestön osallisuuden vahvistaminen nostetaan yhdeksi teemaksi saamelaisväestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi. Inarin kunnan suunnitelmaluonnoksessa saamelaisväestön osallisuuteen linkittyvät toimenpiteet, joiden mukaan pilotoidaan kokemusperäisen tiedon keräämistä sekä vahvistetaan suunnitelman toteutusta saamelaisyhteiskunnan toimijoiden yhteistyönä. Saamelaiskäräjät pitää näitä toimia tärkeinä erityisesti tietopohjan vahvistamisen ja vaikuttavan toimeenpanon näkökulmasta. Lisäksi saamenkieliseen viestintään liittyvät toimet vahvistavat saamelaisväestön osallisuutta. Inarin kunta on neuvottelussa tuonut esiin, että muut saamelaisväestön osallisuuden vahvistamiseen tähtäävät toimet huomioidaan kunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa. Saamelaiskäräjät pyytää kuntaa varmistamaan, että osallisuutta vahvistavat toimet on huomioitu yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa, jotta saamelaisväestön osallisuuden vahvistaminen tulee kokonaisuudessaan huomioiduksi kunnan toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa.

4. Yhdenvertaisuuden edistäminen osana hyvinvointityötä

Saamelaiskäräjät on esittänyt, että yhdenvertaisuuden edistäminen huomioidaan kunnan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa toimilla, joiden mukaan lisätään henkilöstön tietoisuutta saamelaisten oikeuksista, ehkäistään saamelaisiin kohdistuvaa vihapuhetta ja edistetään hyviä väestösuhteita sekä lisätään saamelaistietoa suomenkieliseen opetukseen. Hyvien väestösuhteiden edistäminen, vihapuheeseen puuttuminen ja tietoisuuden lisääminen Inariin muuttaville on huomioitu hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa. Saamelaiskäräjät pitää näitä toimia tärkeinä. Inarin kunta on ilmaissut neuvottelussa, että henkilöstön osaamisen vahvistaminen saamelaisten oikeuksista huomioidaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa uuden henkilöstön perehdytyksessä. Saamelaiskäräjät tuo esiin, että osaamisen vahvistamiselle on tarve myös jo olemassa olevan kunnan henkilöstön keskuudessa ja näkee, että tämä olisi syytä huomioida kunnan toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa. Samoin Saamelaiskäräjät pyytää huomioimaan suunnitelmassa tarve lisätä saamelaistietoa suomenkieliseen opetukseen ja tukemaan opettajia tämän tavoitteen toteuttamisessa tukemalla opettajien kouluttautumista saamelaiskulttuurin erityispiirteistä. Saamelaiskäräjät pitää erityisen tärkeänä, että kouluympäristö tukee saamelaislasten ja -nuorten yhdenvertaisuuden toteutumista ja on vapaa vihapuheesta. Ylipäätään suunnitelmassa on tärkeää tunnistaa, että yhdenvertaisuuden edistämiseen tähtäävillä toimilla ja saamelaisten oikeuksien käytännön toteutumisella on keskeinen merkitys saamelaisväestön hyvinvoinnille.

5. Saamelaisen kulttuurin ja vapaa-aikatoiminnan vahvistaminen

Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että saamelaisen kulttuurin tukeminen tunnistetaan keskeiseksi saamelaisten hyvinvointia vahvistavaksi tekijäksi. Kunnan suunnitelmassa tuodaan esiin, että saamelaiskulttuuri huomioidaan kunnan järjestöavustuksissa. Tämä tukee osaltaan tavoitetta tukea alueen saamelaisyhdistysten toimintaa. Samoin Saamelaiskäräjät kiittää Inarin kuntaa siitä, että saamelaiskirjallisuuden saatavuus on nostettu esiin suunnitelmassa. Saamelaiskäräjät on myös esittänyt, että suunnitelmassa otetaan tavoitteeksi tukea saamelaiskulttuuriin perustuvia ja sitä tukevia tapahtumia alueella. Kunta on ilmaissut neuvottelussa, että alueella on paljon saamelaiskulttuuriin perustuvia tapahtumia ja niiden näkyminen varmistetaan myös yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että saamelaista kulttuuria ja yhteisöllisyyttä tukevien tapahtumien merkitys tunnistetaan kunnan toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa.

Saamenkielisen vapaa-aikatoiminnan osalta hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa ei ole mainintoja. Inarin kunnassa toteutetaan yhteistoiminnassa mm. Saamelaiskäräjien kanssa nuorille suunnattuja toimia. Näiden toimien selkeä kirjaaminen ja edistäminen olisi tärkeä linjaus myös hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmaan. Kunta on ilmaissut neuvotteluissa, että vapaa-aikatoimien osalta saamenkielisen toiminnan järjestämiseen sitoutuminen on haastavaa henkilöstöressurssien vuoksi, mutta on sitoutunut pohtimaan, miten saamenkielisen vapaa-aikatoiminnan kehittämistoimet voitaisiin kirjata. Saamelaiskäräjät esittää, että Inarin kunnan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmaan kirjataan selkeäksi tavoitteeksi kehittää saamenkielistä vapaa-aikatoimintaa kaikille ikäryhmille. Saamelaiskäräjät pitää erityisen tärkeänä, että ikäihmisille on tarjolla toimintakykyä ylläpitävää viriketoimintaa, joka tukee heidän kotona asumistaan. Suunnitelmaan on kirjattu yhteistyön vahvistaminen kuntien, Saamelaiskäräjien, hyvinvointialueen ja kolmannen sektorin kesken eri palveluissa, kuten viriketoiminnassa. Yhteistyön vahvistamisen kautta voidaan osaltaan tukea saamenkielisen vapaa-aikatoiminnan kehittämistyötä.

Saamelaiskäräjät myös muistuttaa, että vapaa-aikatoiminnan resurssit linkittyvät yleisesti tarpeeseen vahvistaa saamenkielisen henkilöstön saatavuutta eri palveluissa.

6. Perinteisten elinkeinojen tukeminen

Perinteisillä elinkeinoilla on kokemusperäisen tiedon pohjalta merkitystä saamelaisten hyvinvoinnille, jonka vuoksi perinteisten elinkeinojen aseman tukemisen pitäisi näkyä myös kunnan hyvinvointityössä. Saamelaiskäräjät on omissa ehdotuksissaan esittänyt perinteisten elinkeinojen huomiointia päätöksenteossa, päätösten vaikutusten arvioinnin kehittämistä perinteisten elinkeinojen osalta sekä dialogia perinteisten elinkeinojen harjoittajien kanssa. Inarin kunnassa perinteisten elinkeinojen asema ja tarpeet huomioidaan Inarin kunnan kuntastrategiassa ja elinkeino-ohjelmassa. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että perinteisiä elinkeinoja huomioivat toimet ovat osana kunnan toimintaa ohjaavia asiakirjoja ja niitä toteutettaisiin tehokkaasti. Perinteisiä elinkeinoja koskevia toimenpiteitä ei ole erikseen kirjattu hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmaan, mutta hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa olisi vähintäänkin hyvä todeta, että myös perinteisillä elinkeinoilla on merkitystä saamelaisten hyvinvoinnille, jotta perinteisten elinkeinojen merkitys tulee näkyväksi.

7. Saamen kielen käytön ja saamenkielisen koulutuksen edistäminen

Saamelaiskäräjät tuo esiin, että hyvinvoinnin edistämistyössä on huomioitava saamen kielen taito hyvinvointia vahvistavana tekijänä ja sitouduttava toimiin, jotka edistävät saamen kielen käyttöä ja oppimista sekä hyvää kieli-ilmapiiriä. Inarin kunnan alueella puhutaan kolme eri saamen kieltä, jolloin Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että toimet ovat mukana kunnan toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa. Saamelaiskäräjät onkin esittänyt, että Inarin kunta panostaa edelleen saamenkielisen henkilöstön saatavuuteen, positiivisen kieli-ilmapiiriin vahvistamiseen, sekä tukee perheitä saamenkielisen varhaiskasvatuksen ja koulutuspolun valinnassa. Saamen kielen käytön edistämistä koskevien toimien osalta kunta on ilmaissut niiden olevan osa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että toimet ovat esillä kunnan toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa. Saamelaiskäräjät kuitenkin pitää tärkeänä, että hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma joka tapauksessa tunnistaa saamen kielen taidon hyvinvointia vahvistavaksi tekijäksi, jotta suunnitelman toimeenpanossa huomioidaan saamen kielen merkitys selkeämmin.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan koulutussektorille pitäisi asettaa omia saamelaisten hyvinvointia tukevia tavoitteita ja toimenpiteitä. Saamelaiskäräjät on esittänyt, että kunta tukee saamelaista pedagogiikkaa osana varhaiskasvatusta ja opetusta sekä varmistaa perinteisen tiedon roolin varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa. Näiden toimien osalta Inarin kunta on neuvottelussa todennut, että ne ovat toteutuvaa toimintaa ja luvannut tarkistaa, että toimet ovat esillä kunnan toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa. Saamelaiskäräjät pyytääkin varmistamaan, että toimenpiteet ovat selkeästi esillä, jotta ne ohjaavat käytännön työtä. Tällöin turvattaisiin saamelaislasten ja -nuorten oikeudet saamen kieliin ja kulttuuriin koulujen toiminnassa sekä varmistettaisiin saamelaisen perinteisen tiedon roolin merkitys varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa länsimaisen tiedon rinnalla. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että kunta aktiivisesti tukee varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa työskentelevää henkilöstöä tavoitteen toteuttamisessa.

8. Lopuksi

Saamelaiskäräjien sekä Lapin hyvinvointialueen ja Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kuntien välisissä neuvotteluissa on todettu, että osa Saamelaiskäräjien esittämistä toimista on tunnistettu sopivan

paremmin kunnan muihin mahdollisiin lakisääteisiin suunnitelmiin. Saamelaiskäräjien näkökulmasta merkittävää on, että saamelaisten hyvinvointia koskevat toimenpiteet tulevat kunnan eri asiakirjoissa huomioiduksi. On kuitenkin tärkeää, että vaikka jokin toimenpide tulisi myöhemmin sisällytettäväksi johonkin toiseen toimintaa ohjaavaan asiakirjaan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman sijasta, tulisivat eri teemat nimetyiksi myös hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa, jotta tulisi paremmin esiin se, miten moninaiset asiat saamelaisten hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavat. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että Inarin kunta on sitoutunut toimimaan hyvässä ja avoimessa yhteistyössä saamelaisväestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
II varapuheenjohtaja, puheenjohtajan sijainen

Anni Koivisto
vs. sosiaali- ja terveyssihteeri

Lausunnosta päätti puheenjohtajan sijainen 23.4.2026.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut sosiaali- ja terveyssihteeri Riitta Lehtola-Kosonen.

Lisätietoja antavat:

vs. sosiaali- ja terveyssihteeri Anni Koivisto, anni.koivisto@samediggi.fi, +358447756560
sosiaali- ja terveyssihteeri Riitta Lehtola-Kosonen, riitta.lehtola-kosonen@samediggi.fi, +358447774820

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This document contains 5 pages before this page
Dokumentet inneholder 5 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 5 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 5 sider før denne side

Detta dokument innehåller 5 sidor före denna sida

ANNI KAISA KOIVISTO

Samediggi/Saamelaiskäräjät, FI10525353, Menesjärventie 2A, 99870, Inari

a4924cb8-d794-4dfd-a5d0-313aa2a6d0a3 - 2026-04-24 08:46:33 UTC +03:00

BankID / MobileID - cbbc93d4-5577-43b5-950e-03955aa2e8fb - FI

Authority to sign - Asemavaltuus - Ställningsfullmakt - Autoritet til å signere - Myndighed til at underskrive

TUOMAS ASLAK JUUSO

Company - Yritys - Företag - Selskap - Virksomhed: SK

b151aeca-cbfc-4126-9841-d3b20eda4128 - 2026-04-27 10:09:04 UTC +03:00

BankID / MobileID - c7a2fd5d-f714-477a-9ca6-eb6c684e0731 - FI

Authority to sign - Asemavaltuus - Ställningsfullmakt - Autoritet til å signere - Myndighed til at underskrive

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmateckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende